

РОЗВИТОК ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ У НОРДИЧНИХ КРАЇНАХ

DEVELOPMENT OF JUVENILE JUSTICE IN THE NORDIC COUNTRIES

Хмелевська Н.В., к.ю.н., адвокатка, доцентка,
доцентка кафедри кримінального права та процесу

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

У статті проаналізований розвиток ювенальної юстиції у Нордичних країнах. Нордичні країни побудували успішну модель ювенальної юстиції, яка пройшла тривалий період становлення та базується в основному на «державі добробуту» та відновному підході. Україна зараз активно будує систему ювенальної юстиції і потребує аналізу досвіду інших країн та вивчення кращих практик. Високий соціальний рівень та розвиток України беззаперечно буде теж впливати на ювенальну юстицію. В країнах північної Європи відсутній окремий ювенальний суд, проте дуже розвинена система залучення органів у справах дітей до ювенальної юстиції. Різні організації активно співпрацюють між собою задля досягнення найкращого результату. Кримінальне судочинство щодо неповнолітніх базується на взаємодії між поліцією, прокуратурою, службами посередництва, службою пробації, соціальною службою та опікою дітей, судами. Відносини між різними органами влаштовані по-різному в кожній північній країні. Поліція працює у тісній співпраці з службою захисту дітей. Обов'язком поліції є інформувати органи опіки, коли особу молодше 18 років підозрюють у вчиненні правопорушення. Поліція також може брати активну участь у направленні звернень до медіації. В Україні теж в окремих випадках залучають службу у справах дітей, наприклад, для обстеження умов проживання дитини-правопорушника. Однак, нашій державі необхідно налагодити кращу взаємодію між різними органами в сфері ювенальної юстиції. Залучення органів опіки та піклування, розширення їх повноважень теж мало би позитивний результат не тільки безпосередньо в кримінальному провадженні за участю дітей, але й для профілактики злочинності серед неповнолітніх та заходах ресоціалізації. Медіація активно почала застосовуватись у сфері ювенальної юстиції в нордичних країнах з початку 1980-х років та має успіхи до сьогодні. Муніципальні органи соціального забезпечення зазвичай допомагають координувати послуги медіації, але медіатори не вважаються державними службовцями і медіація відбувається добровільно.

Ключові слова: ювенальна юстиція, правосуддя щодо неповнолітніх, нордичні країни, неповнолітні правопорушники, кращі практики ювенальної юстиції, медіація, «держави добробуту».

The article analyzes the development of juvenile justice in the Nordic countries. The Nordic countries have built a successful model of juvenile justice, which has gone through a long period of formation and is based mainly on a "welfare state" and a restorative approach. Ukraine is currently only actively building a system of juvenile justice and needs to analyze the experience of other countries and study best practices. The high social level and development of Ukraine will undoubtedly also affect juvenile justice. In the countries of northern Europe, there is no separate juvenile court, but the system of involvement of children's authorities in juvenile justice is very developed. Different organizations actively cooperate with each other to achieve the best result. Juvenile criminal justice is based on interaction between the police, the prosecutor's office, mediation services, probation services, social services and child protection, and the courts. The relationship between the various bodies is arranged differently in each Nordic country. The police work in close cooperation with the child protection service. It is the duty of the police to inform guardianship authorities when a person under the age of 18 is suspected of committing an offence. The police can also take an active part in referring appeals to mediation. In Ukraine, too, in some cases, the service for children's affairs is involved, for example, to examine the living conditions of a delinquent child. However, our state needs to establish better interaction between various bodies in the field of juvenile justice. Involvement of guardianship and guardianship authorities, expanding their powers would also have a positive result not only directly in criminal proceedings involving children, but also for the prevention of crime among minors and resocialization measures. Mediation has been actively used in the field of juvenile justice in the Nordic countries since the early 1980s and has been successful to this day. Municipal welfare agencies usually help coordinate mediation services, but mediators are not considered public servants and mediation is voluntary.

Key words: juvenile justice, juvenile justice, Nordic countries, juvenile offenders, best practices of juvenile justice, mediation, "welfare states".

Вступ. Ювенальна юстиція доволі швидко та ефективно розвивається в Україні. Серед основних наявних позитивних моментів необхідно виділити такі як застосування методики «зеленої кімнати», захист неповнолітніх, які перебувають у контакті із законом, формування та активне впровадження відновного правосуддя та проведення медіації задля найшвидшого виведення неповнолітніх з кримінального процесу, наявність ювенальних суддів, слідчих та прокурорів, удосконалення проведення процесуальних дій за участі неповнолітніх, дотримання найкращих інтересів дитини у сфері кримінального процесу, тощо.

Постановка проблеми. Ювенальна юстиція в Україні не є сформована повністю та потребує покращення. Досвід зарубіжних країн може стати для нас дуже корисним. Особливу увагу необхідно приділити країнам, які на сьогодні мають потужну ювенальну юстицію. Серед них є нордичні країни, яким вдалось досягнути досить хорошого результату у цій сфері. Цікавим та актуальним для України є досвід Норвегії, Данії, Фінляндії, Швеції. Ці країни протягом тривалого часу приділяють увагу правосуддю за участі неповнолітніх та пройшли довгий шлях його становлення. Аналізуючи їх досвід, можна зрозуміти як досягти найкращого результату побудови ювенальної юстиції в Україні та зробити її максимально ефективною в нашій країні.

Стан дослідження. Питанням участі неповнолітніх у кримінальному судочинстві та розвитку ювенальної юстиції нордичних країн приділяли свою увагу такі зарубіжні вчені Франклін Зірінг, Джонас Рінг, Ліна Андерссон, Венла Салмі, Янне Ківіуорі, Девід Соренсен, Нанна Габріельсен, Пітер Леоне, а також вітчизняні науковці Ю. В. Василенко, О. І. Вінгловська, І. П. Голошніченко, Т. І. Дмитришина, Н. М. Крестовська, О. В. Прюцок, В. М. Тернавська, В. І. Шмеріга, однак жоден не досліджував доволі детально роль досвіду побудови ювенальної юстиції нордичних країн для України.

Метою статті є аналіз досвіду побудови ювенальної юстиції нордичних країн та його роль для України.

Виклад основного матеріалу. Північні країни є подібні між собою у своєму державному устрої та побудові системи ювенальної юстиції. В основі нордичної моделі суспільства лежить «нордична держава добробуту», яка характеризується комплексними програмами та послугами соціального забезпечення, інвестиціями в людський капітал, скоординованими ринками праці та відносно щедрою допомогою по безробітності. Основними його ознаками є державна відповідальність за надання соціальної допомоги на основі принципів загального охоплення. Пільги та права доступні для кожного члена суспільства без винятків на основі зайнятості, соціального статусу чи

сімейного становища (на відміну від більшості країн, де багато соціальних програм перевіряються на наявність доходів, і лише люди з нижчим рівнем доходу мають право на отримання пільг) [1]. Така політика держави звісно впливає на участь неповнолітніх у сфері ювенальної юстиції. Вважається, що у країнах з високим рівнем життя залучення дітей у сферу кримінального провадження є нижчим. Таким чином, створена система виконує перш за все, ефективну превентивну функцію для злочинності неповнолітніх.

Характеризуючи Нордичні країни, необхідно зазначити, що у них розроблена власна система, за якою основна частина правосуддя щодо молоді лежить поза межами кримінального правосуддя. Вони створили систему законодавства про захист дітей, яка надала муніципальним органам влади право втручатися в поведінку дітей. Дітей віком до 15 років було передано із судів до органів у справах дітей, а неповнолітні віком від 15 до 17 років залишилися під контролем як кримінальної юстиції, так і органів соціального захисту дітей. Сьогодні система залишається такою, якою вона була розроблена більше століття тому. З усіма порушниками віком до 15 років займаються органи у справах дітей. Неповнолітніми правопорушниками у віці від 15 до 17 років займаються як система захисту дітей, так і система кримінальної юстиції. З молодими людьми віком від 18 до 20 років займаються органи кримінальної юстиції (і певною мірою система соціального захисту дітей із забезпеченням догляду). Ювенальна юстиція однією ногою стоїть у системі кримінального правосуддя для дорослих, а іншою – у системі захисту дітей [1].

Необхідно зазначити, що в Україні після досягнення повноліття молоді люди не потрапляють у сферу ювенальної юстиції. В кращому випадку, судом може бути визнано вчинення у молодому віці кримінального правопорушення як пом'якшуючу обставину. Очевидно, що формальне досягнення повноліття не гарантує того, що особа дійсно одночасно почала володіти всіма якостями дорослого, включаючи психологічну зрілість. Варто розглянути можливість залучення до ювенальної юстиції осіб, які вчинили кримінальне правопорушення або є потерпілими чи свідками у віці з 18 до 20 років та застосовувати відновне правосуддя до них.

Ювенальна юстиція нордичних країн базується на дотриманні найкращих інтересів дитини та складається із взаємодії різних органів між собою. Нордичні країни також об'єднують спільну рису відсутності окремих судів у справах неповнолітніх. Замість окремих судів на початку минулого століття північні країни запровадили систему правосуддя для неповнолітніх, засновану на муніципальних радах із захисту дітей, які мають широкі повноваження та активно залучаються до кожного кримінального провадження.

Історія нордичної моделі ювенальної юстиції починається в кінці XIX століття в Норвегії. У 1874 році суди отримали право віддавати дітей віком до 15 років до виправних шкіл замість ув'язнення. Однак, оскільки таких інституцій, які б відповідали вимогам закону, не існувало, практична значущість цього нового варіанту залишалася неіснуючою. За короткий проміжок часу протягом 1880-х і на початку 1890-х років на основі взаємних угод між державою та адміністрацією цих установ було створено нові установи, здатні також приймати засуджених дітей [2]. Протягом наступних років було створено нові основи для співпраці органів захисту дітей та працівників сфери ювенальної юстиції.

Далі активно створювати та впроваджувати систему ювенальної юстиції почав Бернхард Гетц. Реформа не обмежилася системою кримінального правосуддя і проходила в той час, коли в Європі перетиналися нові ідеї щодо поводження з дітьми групи ризику та соціального захисту. Соціальні зміни та тиск, викликаний індустріалі-

зацією, підштовхували загальні вимоги до демократизації, включно з освітньою системою. По суті, реформа в більшості зводилася до того як поводитись з бездоглядними дітьми. Реформаторські вимоги передбачали створення виховного закладу нового типу для дітей, що потрапили в біду, за державний кошт. Ця ідея була повністю виражена в пропозиції нового закону про захист дітей у 1892 році. Закон був представлений парламенту як «Додаток до кримінального закону», що вказує на важливий зв'язок між системою кримінального правосуддя та захистом дітей. Ця пропозиція включала також важливу поправку до попередніх законів. У той час як у попередніх нормативно-правових актах виправні установи призначалися лише для правопорушників, пропозиція 1892 року включала всіх дітей, які живуть у соціально та морально ризикованому середовищі та які «все більше й більше становлять новобранців армії злочинців» [2]. Виправні установи стали також загальним апаратом соціального захисту дітей. Норвезький Закон про захист дітей став спільними зусиллями кримінологів й педагогів.

Органи опіки над дитиною отримали права, що виходять далеко за межі інших муніципальних рад, таких як шкільні ради чи ради допомоги дітям. Їм також було надано право позбавляти батьків батьківських прав і помішати дітей проти їх волі чи волі батьків до закладів закритого типу. Це все рішення, які дуже близькі до використання державної влади, яка в інших країнах була залишена в руках судів. Однак у міру просування реформи дух захисту дітей переважав над кримінальним правосуддям. Під час цього процесу термінологія в законі поступово змінювалася з кримінальної на більш відкриту освітню форму вираження. Наприклад, зазначалося, що ради з питань добробуту дітей не слід розуміти як форму карних судів [1]. В Україні органам опіки і піклування дітей не надано достатніх повноважень у сфері ювенальної юстиції, хоча вони б чудово впорались із поставленими завданнями і це могло б стати наступним кроком для відмови від каральних методів.

Модель молодіжного правосуддя із залученням рад із захисту дітей була вперше сформульована в реформі соціального захисту дітей 1896 року в Норвегії. Швеція, Данія та Фінляндія здійснили або розпочали повну реформу системи захисту дітей на рубежі XX століття відповідно до принципів, викладених у норвезьких реформах. У Фінляндії законодавча робота була зупинена спочатку через погіршення стосунків з російською адміністрацією, а потім через громадянську війну в 1918 році. Тож у той час як Данія та Швеція проводили реформи захисту дітей у норвезькому стилі на початку 1900-х років, Фінляндія змогла здійснити реформування до 1936 року [1].

Ювенальна юстиція Нордичних країн 1930–1950 років була сильно мотивована надією на реабілітацію неповнолітніх шляхом втручання «захисного виховання», яке здійснювалося в рамках системи соціального захисту дітей. Найбільш помітними змінами було скорочення закритих виховних закладів у сфері опіки за дітьми та відмова від спеціальних в'язниць для неповнолітніх. Данія була першою країною, яка скасувала в'язниці для неповнолітніх у 1973 році. Норвегія закрила в'язниці для неповнолітніх у 1974 році, посилаючись на аргументи, пов'язані як з неефективністю та високим рівнем повторних кримінальних правопорушень. У 1974 році Фінляндія скасувала елемент ув'язнення для неповнолітніх (який уже втратив своє практичне значення). Швеція провела таку ж реформу в 1979 році з подібних мотивів. У Данії було зазначено, що ті, хто раніше був засуджений до ув'язнення для неповнолітніх, повинні бути передані органам захисту дітей, щоб уникнути використання звичайного ув'язнення [3].

Незважаючи на індивідуальні відмінності між країнами, основні тенденції були спільні. Період неокласицизму був також періодом пенітенціарної лібералізації,

особливо у Фінляндії, головним чином з двох причин. По-перше, фінська система набагато більше потребувала перегляду, оскільки на неї все ще впливала суворі історія та соціальна і політична криза першої половини ХХ століття. Крім того, у Фінляндії були значно слабші традиції щодо реабілітаційних практик (особливо порівняно зі Швецією та Данією). Це також могло сприяти тому факту, що Фінляндія просунула неокласичні ідеї далі, ніж інші скандинавські країни.

Активна робота над ювенальною юстицією у нордичних країнах знову відновилась у 1990-х роках. Фінляндія, Данія та Швеція запровадили нові форми санкцій щодо молоді. Фінські реформатори ввели у санкції для молоді громадські роботи як своєрідну сходинку між штрафом і позбавленням волі.

Привертає увагу, що до 2007 року основною санкцією для неповнолітніх у віці 15–17 років у Швеції було передання до управління соціального захисту. Однак, систему критикували за непрозорість і низьку передбачуваність. З метою підвищення прозорості та більш ефективного використання ресурсів із захисту дітей в 2007 році було виділено дві окремі санкції: опіка за молоддю та служба для молоді. Опіка над неповнолітніми – це постановою суду для правопорушників віком до 21 року, яка зобов'язує орган соціального забезпечення вжити заходів, які сприяють майбутньому соціальному розвитку та реінтеграції молодих правопорушників. Молодіжна служба є подібним до громадських робіт і складається з неоплачуваної роботи протягом 20–150 годин та відвідування програмної роботи або навчання [3].

Як зазначалося раніше, у 1970-х роках Нордичні країни скасували в'язниці для неповнолітніх з міркувань пов'язаних із правовою безпекою та правами ув'язнених. Однак Конвенція ООН про права дитини (ратифікована в цих країнах у 1990-х роках) вимагала розділення неповнолітніх від дорослих ув'язнених. Будівництво окремої в'язниці для невеликої та дедалі меншої кількості неповнолітніх ув'язнених не було розумним варіантом (також з точки зору надання ув'язненим можливості залишатися поруч зі своєю родиною під час відбування покарання). Данія вирішила цю проблему, запровадивши всі покарання у вигляді позбавлення волі в дитячих установах або в спеціальних пансіонатах. Шведським вирішенням цієї проблеми стала нова санкція під назвою «закрита опіка для молоді», яка була прийнята в 1999 році. Закритий догляд за неповнолітніми забезпечується не тюремною адміністрацією, а державною інституційною адміністрацією. Примусове виконання починається в закритому відділенні. Однак з часом неповнолітнього переміщують у більш відкрите середовище. Закритий догляд за молоддю викликав низку критики [1]. Необхідно зазначити, що в Україні існує тенденція зменшення установ виконання порань для неповнолітніх через відсутність їх необхідності у великій кількості.

І в Данії, і в Швеції результатом стало збільшення використання режиму позбавлення волі, хоча й у середовищі, яке відповідає закритим дитячим установам, а не в'язницям. У Фінляндії вдалося уникнути розширення мережі.

Потрібно також звернути увагу на активне запровадження медіації в сферу ювенальної юстиції. Медіація була запроваджена в нордичних країнах на початку 1980-х років. Норвегія була першою, хто експериментував з медіацією в 1981 році, а Фінляндія пішла за нею в 1983 році. В обох країнах медіація набула широкого застосування до 1990-х років. Норвегія також була першою країною, яка розширила систему по всій країні, прийнявши закон про «конфліктних радників» у 1991 році. Інші країни пішли за ними у ХХІ столітті (Фінляндія 2006, Швеція 2008 та Данія 2010). Відносини між системами медіації та кримінального правосуддя були організовані по-різному в цих країнах. Медіація відіграє найбільш офіційну роль у Норвегії, де успішна медіація

автоматично відволікає справу від системи кримінального правосуддя. В інших країнах подальше провадження у справі залишається на розсуд прокурора. У Фінляндії та Швеції угода чи мирова угода між правопорушником і жертвою є можливою підставою для відмови від кримінального переслідування або відмови від покарання чи пом'якшення відповідальності. Покарання судом. У Данії роль і практичне значення медіації залишаються більш обмеженими. У всіх країнах медіація базується на волонтерській роботі. Крім того, участь у медіації завжди є добровільною для всіх сторін. Муніципальні органи соціального забезпечення зазвичай допомагають координувати послуги медіації, але медіатори не вважаються державними службовцями [1]. В Україні теж відносно нещодавно активно почали застосовувати медіацію для неповнолітніх, які вчинили кримінальний проступок чи нетяжкий злочин. Таку практику необхідно продовжувати та поширювати на більш тяжкі кримінальні проступки.

Для кожного правопорушника віком до 21 року, якого звинувачують у злочині, який, як вважається, може призвести до більш суворого покарання, ніж штраф, повинен бути підготовлений звіт про особисте розслідування. Звіт складається або працівниками соціального забезпечення, або пробацією, але прокурор повинен подати запит на такий звіт. Служба пробації збирає всю відповідну інформацію, зв'язуючись, наприклад, із соціальними службами, правопорушником і, як правило, також із законними опікунами правопорушника, перш ніж вирішити, чи рекомендувати громадські роботи чи покарання для неповнолітніх у цьому конкретному випадку. Подібна система працює і в Україні, що свідчить про застосування кращих світових практик.

Справи неповнолітніх розглядаються в звичайних судах. Зазвичай склад суду в справах неповнолітніх складається з одного судді з юридичною підготовкою та трьох народних засідателів. Прості кримінальні провадження також можуть розглядатися в місцевому суді одним суддею, який засідає одноосібно, якщо максимальне покарання за дане правопорушення є штрафом або позбавленням волі на 18 місяців або менше. Спеціальні правила застосовуються до розгляду справ за участю неповнолітніх правопорушників. У судовому провадженні справи про злочини неповнолітніх мають бути направлені до основного судового засідання протягом двох тижнів з моменту виклику. Якщо справа розглядається в суді, неповнолітній має право на безкоштовну юридичну допомогу навіть якщо в цьому немає явної необхідності. Крім того, якщо особа, яка підлягає притягненню до кримінальної відповідальності, не досягла 18-річного віку, батькам, які є опікунами, і працівникам служби захисту дітей повинна бути надана можливість бути присутніми під час судового розгляду. В Україні теж існують подібні норми, зокрема Кримінальний процесуальний кодекс України вказує на обов'язкову участь захисника для неповнолітніх та наявності законного представника [4].

Привертає увагу дослідження, яке було проведене в деяких нордичних країнах щодо злочинності серед неповнолітніх. Перше стосувалося Фінляндії. Порівнявши два дослідження в Гельсінкі 1992 і 2006 років, результати свідчать про зменшення більшості видів правопорушень. Тенденція до зменшення злочинності серед неповнолітніх відображає зміни в культурі неповнолітніх і зміни в рутинній діяльності молоді, а також покращенні добробуту сімей з дітьми. Новий тренд був і в організації дозвілля. Підлітки проводять більше часу за комп'ютером і менше в громадських місцях, де відбуваються більшість традиційних форм підліткових злочинів. Цілком можливо, що зміни у проведенні дозвілля сприяють підлітковій злочинності у формі нових видів правопорушень, особливо пов'язаних із новими технологіями та комп'ютерами. Певною мірою цей перехід міг пояснити тенденцію до зменшення традиційних форм підліткової злочинності [5, с. 169].

Наступним було дослідження у Швеції. Результати полягають в тому, що структура причетності до різних видів злочинності та проблемної поведінки досить подібна серед молоді з різних муніципалітетів, включених до опитування. Хлопці частіше, ніж дівчата, вдаються до насильницьких злочинів, вандалізму та пограбувань. Невеликі відмінності виявлені щодо поширеності крадіжок у магазинах, а також вживання алкоголю та наркотиків. Поширеність певної насильницької поведінки та поведінки, пов'язаної з наркотиками, виявлено частіше у великому місті [6, с. 178].

У Данії теж робили дослідження та опитували підлітків і зробили висновок, що показники злочинної участі підвищені серед хлопців, часто із неповних сімей, і ці показники, як правило, зростають у віці від 13 до 16 років. Правопорушення, скоєні у групах, зустрічаються дуже часто серед неповнолітніх [7, с. 200].

Пітер Е. Леоне стверджує, що за останні 40 років у США спостерігалася постійна деградація політики у сфері ювенальної юстиції. Науковець розглядає зв'язок між шкільною неуспішністю, відстороненням від навчання та залученням до ювенальної юстиції, стверджуючи, що неуспішність у школі та відсторонення від навчання підвищують вразливість молоді до правопорушень. Навпаки, освіта має вирішальне значення для реабілітації та запобігання злочинності. Основою дослідження став досвід Фінляндії у трансформації своєї системи ювенальної юстиції з 1960-х років. Зроблений автором висновок говорить про те, що Фінляндія є чудовим прикладом трансформації. Протягом останніх півстоліття фіни перетворили свою систему ювенальної та кримінальної юстиції з каральної, дорогої та неефективної на таку, яка забезпечує кращі результати за менших витрат без шкоди для громадської безпеки [8]. Необхідно погодитись з такою точкою зору та визнати, що ефективна освіта дітей – це потужний інструмент попередження злочинності серед неповнолітніх.

Проведене інтерв'ювання поліцейського Фінляндії, який тривалий час працює з дітьми правопорушниками, дозволило зробити певні висновки, а саме:

1) розслідування за участі неповнолітніх у Фінляндії повинно проводитися швидше, ніж за участі дорослих підозрюваних;

2) на допит потрібно завжди запрошувати батьків;

3) у більшості випадків на слідчі дії потрібно запрошувати соціальних працівників;

4) не можна заарештувати, залишити під вартою або заборонити виїзд для дитини віком до 15 років;

5) поріг застосування запобіжних заходів до дитини дуже високий, особливо щодо тримання під вартою.

Висновки. Проведене дослідження надає можливість зробити певні висновки, а саме:

1. Нордичні країни побудували успішну модель ювенальної юстиції, яка пройшла тривалий період становлення та базується в основному на «державі добробуту» та відновному підході. Україна зараз лише активно будує систему ювенальної юстиції і потребує аналізу досвіду інших країн та вивчення кращих практик. Високий соціальний рівень та розвиток України беззаперечно буде теж впливати на ювенальну юстицію.

2. В країнах північної Європи відсутній окремий ювенальний суд, проте дуже розвинена система залучення органів у справах дітей до ювенальної юстиції. Різні організації активно співпрацюють між собою задля досягнення найкращого результату. Кримінальне судочинство щодо неповнолітніх базується на взаємодії між поліцією, прокуратурою, службами посередництва, службою пробації, соціальною службою та опікою дітей, судами. Відносини між різними органами влаштовані по-різному в кожній північній країні. Поліція працює у тісній співпраці з службою захисту дітей. Обов'язком поліції є інформувати органи опіки, коли особу молодше 18 років підозрюють у вчиненні правопорушення. Поліція також може брати активну участь у направленні звернень до медіації. В Україні теж в окремих випадках залучають службу у справах дітей, наприклад, для обстеження умов проживання дитини-правопорушника. Однак, нашій державі необхідно налагодити кращу взаємодію між різними органами в сфері ювенальної юстиції. Залучення органів опіки та піклування, розширення їх повноважень теж мало би позитивний результат не тільки безпосередньо в кримінальному провадженні за участю дітей, але й для профілактики злочинності серед неповнолітніх та заходах ресоціалізації.

3. Медіація активно почала застосовуватись у сфері ювенальної юстиції в нордичних країнах з початку 1980-х років та має успіхи до сьогодні. Муніципальні органи соціального забезпечення зазвичай допомагають координувати послуги медіації, але медіатори не вважаються державними службовцями і медіація відбувається добровільно.

4. Ефективна, якісна освіта дітей – це потужний інструмент попередження злочинності серед неповнолітніх.

ЛІТЕРАТУРА

1. Tapio Lappi-Seppälä. Juvenile Justice without a Juvenile Court A Note on Scandinavian Exceptionalism. *Juvenile Justice in Global Perspective*, edited by Franklin E. Zimring, et al., New York University Press. 2015. P. 63–129
2. Dahl. Tove Stang. *Child Welfare and Social Defense*. Oslo: Norwegian University Press. 1985
3. Greve, Vagn. *Straffene*. Denmark : Jurist- og økonomiforbundets Forlag. 1996.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
5. Venla Salmi and Janne Kivivuori *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond Results of the Second International Self-Report Delinquency Study*. Finland. Springer New York, NY. P. 161–172
6. Jonas Ring & Lina Andersson. *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond Results of the Second International Self-Report Delinquency Study*. Sweden. Springer New York, NY. P. 173–191
7. David W.M. Sorensen & Nanna Gabrielsen. *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond Results of the Second International Self-Report Delinquency Study*. Sweden. Springer New York, NY. P. 191–203
8. Peter E. Leone. *Doing Things Differently Education as a Vehicle for Youth Transformation and Finland as a Model for Juvenile Justice Reform. A New Juvenile Justice System: Total Reform for a Broken System*. 2015. P. 86–103.